

კარლ ჰორსტ შმიდტი

2012 წლის 29 ოქტომბერს გარდაიცვალა ბონის უნივერსიტეტის (გერმანია) შედარებითი ენათმეცნიერებისა და კელტოლოგიის ემერეტუს-პროფესორი კარლ ჰორსტ შმიდტი. მინდა გავიხსენო იგი, როგორც ისტორიულ-შედარებითი ქართველური ენათმეცნიერების ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენელი, რომელიც მრავალი წლის განმავლობაში, როგორც სამეცნიერო საქმიანობით, ისე პიროვნულად, დაკავშირებული იყო ქართულ ენათმეცნიერებასთან.¹

კარლ ჰორსტ შმიდტი დაიბადა 1929 წლის 31 მაისს დესაუში. ვინაიდან ის 1945 წლის შემდეგ სკოლაში დადიოდა აღმოსავლეთ გერმანიაში, ამიტომ რუსულსაც სწავლობდა და აითვისა ენა, რომელმაც მას მისცა შესაძლებლობა, მთელი სიცოცხლის განმავლობაში იოლი მისასვლელი ჰქონოდა რუსულსა და საბჭოთა ენათმეცნიერებასთან. ის სწავლობდა ინდოგერმანისტიკას ჰალეში, კოლნში და მიუნხენში, უპირველეს ყოვლისა კი ბონში, სადაც ის, სხვებთან ერთად, გახდა მოწაფე გერჰარდ დეეტერსისა, რომელმაც მას კავკასიოლოგიის სამყარო გადაუშალა და განსაკუთრებით ქართულში გაწაფა. ამას გარდა, კ. შმიდტი ქართულს დროის მოკლე პერიოდში პრაქტიკულადაც სწავლობდა მიუნხენში არჩილ მეტრეველთან.

კელტოლოგიაში დისერტაციის შემდეგ (1954) მან 1960 წელს დაიცვა ჰაბილიტაციის ნაშრომი, რომელიც 1964 წელს წიგნად გამოვიდა და რომელმაც იგი საქართველოში გახადა განსაკუთრებით ცნობილი. ამ წიგნში იგი მადლობას უხდის ბევრ ქართველ ენათმეცნიერს 1960 წელს თბილისში ყოფნისას მისთვის აღმოჩენილი დახმარების-

1 პადრიგ ო რაინმა (Pádraig Ó Riain) თავის ნეკროლოგში (“Karl Horst Schmidt (1929-2012)”, იხ. *Kratylos* 58 (2013): 229-231) სხვა საკითხებთან ერთად შეაფასა კარლ ჰორსტ შმიდტის მნიშვნელობა კელტოლოგიისათვის. ზოგიერთი ბიოგრაფიული დეტალს ვუმაღლი მისი მოწაფის, რაინჰარდ შტემპელის ნეკროლოგს (“Karl Horst Schmidt 31. Mai 1929 – 29. Oktober 2012”, იხ. www.indogermanistik.org/oeffentliches/nekrologe.html).

ვის: გიორგი ახვლედიანს, არნოლდ ჩიქობავას, აკაკი შანიძეს, ვარლამ თოფურისას, სერგი ჟღენტს, მზექალა შანიძეს, ალექსი ჭინჭარაულს, თამაზ გამყრელიძეს, გიორგი კლიმოვს, გივი მაჭავარიანს, გურამ თოფურისას.

მისი აკადემიური საქმიანობის შემდგომი სამეცნიერო სადგურები იყო პროფესურა მიუნსტერის უნივერსიტეტსა (1964) და ბოხუმში (1966), ვიდრე იგი 1974 წელს ბონში დაბრუნდებოდა.

კარლ ჰორსტ შმიდტის ქართველოლოგიურ კვლევას ჰქონდა ორი ძირითადი მიმართულება: ქართველური ბგერათსისტემის რეკონსტრუქცია და ინტერპრეტაცია და ისტორიულ-შედარებითი ენათა ტიპოლოგია, პირველ ყოვლისა, ინდოევროპული და ქართველური ენებისა.

პირველ ძირითად ორიენტაციას უმთავრესად განსაზღვრავს ზემოთ ნახსენები წიგნი: *Studien zur Rekonstruktion des Lautstandes der südkaukasischen Grundsprache (ქართველური ფუძეენის ბგერათსისტემის რეკონსტრუქციისათვის)*, რომელშიც ქართველური სიბილანტებისა და აფრიკატების შესატყვისობების კარლ ჰორსტ შმიდტისეულმა ინტერპრეტაციამ საქართველოში მოიპოვა ყველაზე მძაფრი ყურადღება გივი მაჭავარიანისა და გიორგი წერეთლის (და მოგვიანებით ჰაინც ფენრიხის) ასევე ამასთან დაკავშირებული ირინე მელიქიშვილის ტიპოლოგიური არგუმენტაციის წყალობით.

მეორე ძირითადი მიმართულება იდო, ერთი მხრივ, გერჰარდ დეეტერსის მკაფიო და შთამაგონებელ მინიშნებებში კავკასიური ენების ტიპოლოგიის შესახებ, მეორე მხრივ, კარლ ჰორსტ შმიდტის მოსაზრებაში, რომ ენათა ტიპოლოგია ისტორიული რეკონსტრუქციისთვის მნიშვნელოვანი ორიენტირია, და არა როგორც მხოლოდ საკონტროლო ინსტანცია იმისთვის, რაც ბუნებრივ ენაში შესაძლებელია (ან სავარაუდო) (როგორც რომან იაკობსონთან, 1958). სპეციფიკური მნიშვნელობა უფრო მეტად მდგომარეობდა იმაში, რომ გარკვეულწილად მსგავს ენათა ოჯახებში [არსებული] ისტორიული განვითარების პარალელიზმები გამოყენებული ყოფილიყო ენის ისტორიის გაგებაში. ქართველურისა და ინდოევროპულის შედარება კარლ ჰორსტ შმიდტისთვის იყო მეთოდი („დამხმარე საშუალება“) ისტორიული რეკონსტრუქციისათვის.

ორმოცდაათი წლის განმავლობაში უდარებდა იგი სისტემატიკითა და დასავლური“ (მაგ. გრინბერგი) და „აღმოსავლური“ (მაგ. გ. ა. კლიმოვი) ენათა ტიპოლოგიით ინდოევროპული და ქართველური ენების მორფოლოგიურ და სინტაქსურ კატეგორიებს და გამოჰქონდა დასკვნები ორივე ენათა ოჯახის ისტორიის, თავდაპირველი ისტორი-

ისა და გენეალოგიისათვის: დიათეზა, დრო, ასპექტი, ზმნური სახელური ფორმები, პრევერბები, ტმესი, პირი, რიცხვი, ბრუნვა, პოსტპოზიცია, ატრიბუცია, სახელობითისა და მოთხრობითის კონსტრუქციები, დამოკიდებული წინადადება და ა.შ. ეს კვლევები რჩება ქართველურ ენათა ისტორიულ-შედარებითი გრამატიკის მნიშვნელოვან ამოსავალ პუნქტად.

კარლ ჰორსტ შმიდტმა კავკასიოლოგიასთან დაახლოვა მთელი რიგი მოწაფეებისა (როლანდ ბილმაიერიჟი, მიხაელ იობი, ვოლფგანგ შულცე, ტადაო შიმომია და სხვები), რომელთა ღვაწლმა, თავის მხრივ, გაამდიდრა ეს დარგი. ამას გარდა, იგი მრავალმხრივად ზრუნავდა კავკასიოლოგიაზე, მაგალითად, ქართველი მეცნიერების მოპატიუებით მოხსენებებსა და კონფერენციებზე (“Kaukasische Sprachprobleme”): თამაზ გამყრელიძე, გურამ თოფურია და ალექსანდრე მაჰომეტოვი მრავალგზის იყვნენ მოწვეულები ბონში და [მათ] კავკასიოლოგიით დაინტერესებულ სხვა მეცნიერებთან ერთად თავიანთი წვლილი შეიტანეს ბონის კავკასიოლოგიის ცხოვრებაში.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა 1988 წელს კარლ ჰორსტ შმიდტს საპატიო დოქტორის წოდება მიანიჭა და საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიამ თავის საპატიო წევრად აირჩია – რომ აღარაფერი ვთქვათ იმაზე, რომ კელტოლოგიური კვლევების გამო მას მიანიჭებული ჰქონდა მრავალი საპატიო წოდება სხვადასხვა ქვეყანაში.

გარდაცვლილი თავის უმშვენიერეს დაფასებად უთუოდ ჩათვლიდა იმას, რომ ისტორიულ-შედარებით ქართველოლოგიურ ენათმეცნიერებაში თავის სამეცნიერო მემკვიდრეობას მაღალ დონეზე გაეგრძელებინა სიცოცხლე როგორც საქართველოში, ისე გერმანიაში.

ვინფრიდ ბოედერი
ოლდენბურგის უნივერსიტეტის ემერეტუს-პროფესორი

კარლ ჰორსტ შმიდტის კავკასიოლოგიური ნაშრომების
ბიბლიოგრაფია¹

- 1957a: "Eine südkaukasische Aktionsart?", *MSS* 10: 9-24
- 1957b: "Onomatopoesisches in der Tierwelt der Georgier", *MSS* 11: 39-45
- 1959: "Zur Komplexion attributiv bestimmter Nomina und zur Frage der "bestimmten Adjektive" ", *MSS* 14: 13-22
- 1961: "Sibilanten- und Affrikatenkorrespondenz in den Kartwelsprachen", *BK* 11-12 (36-37): 149-163
- 1962: *Studien zur Rekonstruktion des Lautstandes der südkaukasischen Grundsprache* (= *Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes* 34,3). *Wiesbaden: Steiner* [პირველი ნაწილის (გვ. 1-91) ქართული თარგმანი: „ქართველური ფუძეების ბგერათსისტემის რეკონსტრუქციისათვის“, *სამეცნიერო-ბიბლიოგრაფიული კრებული* (თსუ) 2-3 (1964), დამატება]
- 1963a: "Zum Passivum im Georgischen und in indogermanischen Sprachen", *BK* 13-14 (41-42): 116-126
- 1963b: "Zu den Aspekten im Georgischen und in indogermanischen Sprachen", *BK* 15-16 (43-44): 107-115
- 1964: "Konjunktiv und Futurum im Georgischen und in indogermanischen Sprachen", *BK* 17-18 (45-46): 150-154
- 1965: "Indogermanisches Medium und Sataviso im Georgischen", *BK* 19-20 (48-49): 129-135 [ქართული თარგმანი: „ინდოგერმანული მედიუმი და სათავისო ქცევა ქართულში“, *მიმოხილველი. სამეცნიერო-ბიბლიოგრაფიული კრებული* (თსუ) 1972, 6-9: 301-306]
- 1966a: "Tempora im Georgischen und in indogermanischen Sprachen", *SCauc* 2: 48-57
- 1966b: "Zur Syntax des Kausativums im Georgischen und in indogermanischen Sprachen", *BK* 21-22 (50-51): 121-127
- 1967a: "Beiträge zu einer typologisch-vergleichenden Grammatik der indogermanischen und südkaukasischen Sprachen", *MSS* 22: 81-92
- 1967b: "Die Stellung des Verbalnomens in den Kartwelsprachen: historisch-vergleichend und typologisch betrachtet", *BK* 23-24 (52-53): 153-160

1 კარლ ჰორსტ შმიდტის კავკასიოლოგიური ბიბლიოგრაფია დასაბეჭდად მოამზადა ვინფრიდ ბოედერმა.

- 1968 Rezension: თამაზ გამყრელძე – გივი მაჭავარიანი 1965: სონანტთა სისტემა და აბლაუტი ქართველურ ენებში, *Indogermanische Forschungen* 73: 395-397
- 1969a: “Zur Tmesis in den Kartvelsprachen und ihren typologischen Parallelen in indogermanischen Sprachen” / ტმესი ქართველურ ენებში და მისი ტიპოლოგიური პარალელები ინდოევროპულ ენებში, in: *თბილისის უნივერსიტეტი გიორგი ახვლედიანს / To George Akhvlediani. თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა*, pp. 96-105
- 1969b: “Permansiv und Injunktiv”, *Wissenschaftliche Zeitschrift der Friedrich-Schiller-Universität Jena. Gesellschafts- und Sprachwissenschaftliche Reihe* 18, 5: 85-86
- 1969c: “Probleme des Prohibitivsatzes”, *Studia Classica et Orientalia Antonio Pagliaro oblata* III. Roma: Herder 1969: 223-232
- 1971a: “Sprachstruktur und Sprachbund”, *BK* 28: 262-268
- 1971b: “Morphemstellungsprobleme”, *ZVS* 85: 178-184
- 1972a К. Х. Шмидт: “Проблемы генетической и типологической реконструкции картвельских и индоевропейских языков”, *ВЯ* 1972,4: 14-25
- 1972b: “Probleme der Typologie (Indogermanisch/Kaukasisch)”, in: *Homenaje a Antonio Tovar ofrecido por sus discípulos, colegas y amigos*. Madrid: Gredos, pp. 449-454
- 1973: “Transitiv und Intransitiv”, in: Georges Redard (ed.): *Indogermanische und allgemeine Sprachwissenschaft. Akten der IV. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft*. Bern, 28. Juli - 1. August 1969. Wiesbaden: Reichert, pp. 107-124
- 1974a: “Zur formalen Verkettung von Determinans und Determinatum”, in: L. Heilmann (ed.): *Proceedings of the XIth International Congress of Linguists*. I. Bologna - Florence, Aug. 28 - Sept. 2, 1972. Bologna: Il Mulino, pp. 445-453
- 1974b: “Zur Analyse des einfachen Satzes in den Kaukasussprachen”, *BK* 32: 213-218
- 1976a: “Zur Rekonstruktion der svanischen Sprachgeschichte”, *BK* 34: 214-219
- 1976b: “Kasus, Präverb und Postposition in den kaukasischen Sprachen” / ბრუნვა, წინდებული და თანდებული ქართველურ ენებში, *აღმოსავლური ფოლოლოგია* 4: 144-149

- 1977: “Probleme der Ergativkonstruktion”, *MSS* 36: 97-116
- 1978: “On the reconstruction of Proto-Kartvelian”, *BK* 36: 246-265
- 1979a: “Probleme der Komparation”, in: *საენათმეცნიერო კრებული [ედღვნება გივი მაჭავარიანის ხსოვნას დაბადების 50 წლის-თავზე] / Studies in Linguistics [Presented to the Memory of late prof. Givi Machavariani on the Occasion of his Fiftieth Birthday]* (სმა). თბილისი: მეცნიერება, pp. 224-230
- 1979b: “Die vorgeschichtlichen Grundlagen der Kategorie "Perfekt" im Indogermanischen und Südkaukasischen”, in: *არნოლდ ჩიქობავას (დაბადების 80 წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული)*. თბილისი: მეცნიერება, pp. 76-83
- 1980a: “Ergativkonstruktion und Aspekt”, in: *В чест на академик Владимир Георгиев. Езиковедски проучвания по случай седемдесет години от рождението му*. София: Изд БАН, pp. 163-171
- 1980b: “Causus indefinitus bei Eigennamen”, *BK* 38: 233-238
- 1980c: “Typologie und Sprachwandel”, in: H. Lüdtke (ed.): *Kommunikations-theoretische Grundlagen des Sprachwandels*. Berlin - New York: Walter de Gruyter, pp. 20-36
- 1982a: “Miscellanea Svanica” [გერმანულ ენაზე] / [ქართული რეზიუმე გვ. 72], *იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების წელიწდეული* 9: 62-73
- 1982b: “Perfekt, Haben und Übergang von Ergativ- zu Nominativ-Konstruktion im Armenischen und Südkaukasischen”, *BK* 40: 282-289
- 1983: *Kaukasische Typologie als Hilfsmittel für die Rekonstruktion des Vorindogermanischen* (= Innbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft. Vorträge und kleinere Schriften 31). Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck
- 1984a: “On aspect and tense in Old Georgian”, *Folia Slavica* 7: 290-302
- 1984b: “Völker im Süden und Osten des Kaukasus”, *BK* 42: 293-331
- 1984c: К. Х. Шмидт: “Типологическое сопоставление систем картвельского и индоевропейского глагола”, *ВЯ* 1984,3: 48-57
- 1985a: “Aspekt und Tempus im Altgeorgischen”/ ასპექტი და დრო ძველ ქართულში [R. 89-90], *იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების წელიწდეული* 12: 79-90
- 1985b: “Typologischer Vergleich der kartvelischen und indo-germanischen Verbalsysteme”, *REGC* 1 (*BK* 44): 81-96 [= 1984c]

- 1987a: “Die Stellung des Svanischen innerhalb der kartvelischen Sprachfamilie”, *SCauc* 7: 75-85
- 1987b: “The two ancient Iberias from the linguistic point of view”, *VELEIA* 2-3. *Studia Paleohispánica. Actas del IV Coloquio sobre Lenguas y Culturas Paleohispánicas*, pp. 105-121
- 1987c: “Die beiden antiken Iberiae, sprachwissenschaftlich gesehen”, *ZVS* 100: 109-134
- 1987d: “Kollektivum und Singulativum”, *REGC* 3 (BK 46): 25-32
- 1988a: “Zur Verbalkomposition in den Kartvelsprachen” / ზმნური კომპოზიციის საკითხისათვის ქართველურ ენებში [R. 85], იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების წელიწდეული 15: 82-86
- 1988b K. X. Шмидт: “Место сванского в семье картвельских языков” / სვანურის ადგილი ქართველურ ენათა ოჯახში [R. 83-84] / Die Stellung des Svanischen innerhalb der kartvelischen Sprachfamilie [R. 84], in: ე. ხინთიბიძე (ed.): *პირველი საერთაშორისო ქართველოლოგიური სიმპოზიუმის მასალები* / *Proceedings of the First International Symposium in Kartvelian Studies*. Tbilisi: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, pp. 71-84 [= 1987a]
- 1988c: “Probleme der altgeorgischen und altarmenischen Bibelübersetzungen”, in: *Nubia et Oriens christianus*. Festschrift für C. Detlev G. Müller zum 60. Geburtstag. Herausgegeben von Piotr O. Scholz und Reinhard Stempel (= *Bibliotheca Nubica* 1). Köln: Jürgen Dinter, pp. 233-238
- 1989a: “Grundlagen und Probleme der kartvelischen Etymologie” / ქართველური ეტიმოლოგიების საფუძვლები და პრობლემა [R.105], *ეტიმოლოგიური ძიებანი* [3]: 76-105
- 1989b: “Zur relativen Chronologie in den Kartvelsprachen”, *Historische Sprachforschung* (Historical Linguistics) 102: 129-152
- 1990: “Zur Wiedergabe aktiver griechischer Partizipialkonstruktionen in den altarmenischen und altgeorgischen Bibelübersetzungen”, in: *Lingua Restituta Orientalis*. Festgabe für Julius Aßfalg herausgegeben von Regine Schulz und Manfred Görg (= Ägypten und Altes Testament. Studien zur Geschichte, Kultur und Religion Ägyptens und des Alten Testaments 20). Wiesbaden: Harrassowitz, pp. 299-302
- 1990-91: “Der Relativsatz im Südkaukasischen”, *REGC* 6-7 (BK 49-50): 63-79
- 1991: “Svan”, in: A.C. Harris (ed.): *The Indigenous Languages of the Caucasus*. Volume 1: *The Kartvelian Languages*. Delmar, New York: Caravan, 1991: 473-556

- 1992a: “Kartvelisch und Armenisch”, *ZVS* 105: 287-306
- 1992b К. Х. Шмидт: “Об имперфекте в индоевропейских и картвельских языках”, *ВЯ* 1992,5: 34-39
- 1993 К. Х. Шмидт: “Картвельские языки с генетической и типологической точки зрения” / ქართველური ენები გენეტიკური და ტიპოლოგიური თვალსაზრისით [R. 315-316] / Kartvelian languages from the genetic and typological point of view [R. 316-317], in: ე. ხინთიბიძე (ed.): *მეორე საერთაშორისო ქართველოლოგიური სიმპოზიუმის მასალები* / Proceedings of the Second International Symposium in Kartvelian Studies. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, pp. 306-317
- 1994a: “Zu den linguistischen Prinzipien der altgeorgischen und altarmenischen Bibelübersetzungen”, in: *Text und Grammatik*. Festschrift für Roland Harweg zum 60. Geburtstag herausgegeben von Peter Canisius, Clemens-Peter Herbermann, Gerhard Tschauder (= Bochumer Beiträge zur Semiotik 43). Bochum: Universitätsverlag Dr. Norbert Brockmeyer, pp. 307-316
- 1994b: “Class inflection and related categories in the Caucasus”, in H. I. Aronson (ed.): *Non-Slavic Languages of the USSR. Papers from the Fourth Conference* [აკაკი შანიძის ხსოვნას] Studies in the Linguistics of Caucasia in Memory of Akaki Sanije 1887-1987]. Columbus, Ohio: Slavica, pp. 185-192
- 1994: “Zum Personalpronomen und der Kategorie “Person” im Kartvelischen und Indogermanischen”, *Historische Sprachwissenschaft* 107: 179-193
- 1995a К. Х. Шмидт: “К трансформации предикативных синтагм в занских языках.”, in: *ფილოლოგიური ძიებანი [გურამ კარტოზიასადმი მიძღვნილი კრებული*, ed. ალექსანდრე გვახარია]. თბილისი: მეცნიერება, pp. 149-158
- 1995b: “Rekonstruktion und Transformation des Protokartvelischen”, *Georgica* 18: 51-58
- 1997a: “Zur Funktion, Formation und Entwicklung des Verbanomens in den Kartvelsprachen” / სახელზმნათა ფუნქციის წარმოებისა და განვითარებისათვის ქართველურ ენებში [R. 158], in: *ზურაბ ჭუმბურიძეს* (დაბადების 70 წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული (ტსუ). თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, pp. 152-158
- 1997b: “Imperfekt im Indogermanischen und Kartvelischen”, *Georgica* 20: 57-63 [= K. H. Schmidt 1992b]

- 1998a: “Die Sprachen des Kaukasus: Prinzipien ihrer Klassifizierung”, *Georgica* 21: 79-95
- 1998b: “Kartvelisch und Indogermanisch”, *Caucasica* 1: 186-194
- 1999a: “Zur Personalflexion des finiten Verbums in den Kaukasussprachen”, *ZVS* 112: 166-173
- 1999b: “On congruence in languages of active typology”, in: *Language Change and Typological Variation*. In honor of Winfred P. Lehmann on the occasion of his 83rd birthday. Volume 2: *Grammatical Universals and Typology*. Edited by Carol F. Justus and Edgar C. Polomé (= *JIES* Monograph 31). Washington: Institute for the Study of Man, pp. 528-536
- 1999c K. X. Шмидт: “К вопросу о личных местоимениях и категории лица в картвельском и индоевропейском” / პირის ნაცვალსახელთა და პირის კატეგორიის საკითხისათვის ქართველურსა და ინდოევროპულში [R. 110], in: ე. ხინთიბიძე (ed.): *მესამე საერთაშორისო ქართველოლოგიური სიმპოზიუმის მასალები* / Proceedings of the Third International Symposium on Kartvelian Studies (ქართველოლოგიური სკოლის ცენტრი / Center for Kartvelian Studies). თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, pp. 107-110
- 1999d K. X. Шмидт: “Место сванского в семье картвельских языков”, *ენათმეცნიერების საკითხები* 1999,3: 47-54 [cf. 1988b]
- 2000a: “Zum Kollektivum im Indogermanischen und Georgischen”, in: *Europa et Asia polyglotta - Sprachen und Kulturen*. Festschrift für Robert Schmitt-Brandt zum 70. Geburtstag herausgegeben von Yoko Nishina. Dettelbach: Röhl, pp. 173-182
- 2000b: “Präverb und Postposition”, in: [ვ. ნ. იარცევასადმი მიძღვნილი კრებული:] *Язык: теория, история, типология* [ed. N. S. Babenko] / *Language: theory, history, typology* (РАН ИЯ / Russian Academy of Sciences, Institute of Linguistics). Москва: Editorial URSS, pp. 455-460
- 2001a: “Suppletivismus und Aspekt im svanischen Verbalsystem”, in: *ვარლამ თოფურია 100* (თსუ, ფილოლოგიის ფაკულტეტი; სმა, ენათმეცნიერების ინსტიტუტი). თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, pp. 21-30
- 2001b K. X. Шмидт: “К концепции сравнительно-исторического анализа картвельского словаря”, *Caucasica* 4: 127-138
- 2001c: “Zum Imperfektum im Indogermanischen und Südkaukasischen”,

- ორიენტალისტი 1 (In Memoriam Academician George V. Tsereteli (1904-1973)): 67-73 [cf. 1992b, 1997b]
- 2001d: Rezension: Georgij A. Klimov (1998): *Etymological Dictionary of the Kartvelian Languages* (= Trends in Linguistics. Documentation 16). Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 1998, *Kratylos* 46: 190-194
- 2002a К. Х. Шмидт: “Личное спряжение глагола кавказских языках” / Personal conjugation of verbs in Caucasian languages [R. 168], *ენათმეცნიერების საკითხები* 2002,2 (14): 158-169
- 2002b: “Zur sprachwissenschaftlichen Interpretation einiger Merkmale altgeorgischer Morphologie und Syntax”, in: *Philologie, Typologie und Sprachstruktur*. Festschrift für Winfried Boeder zum 65. Geburtstag. Herausgegeben von Wolfram Bublitz, Manfred von Roncador und Heinz Vater / *Philology, Typology and Language Structure*. Festschrift for Winfried Boeder on the occasion of his 65th birthday. Edited by Wolfram Bublitz, Manfred von Roncador and Heinz Vater. Frankfurt a. M.: Peter Lang, pp. 347-365
- 2002c К. Х. Шмидт: “Диатеза в картвельском и индоевропейском: основные сравнительно-типологические черты её диахронического развития” / Diathesis in Kartvelian and Indo-European: typological-comparative outlines of its diachronic development [R. 56-57], *ენათმეცნიერების საკითხები* 2002,4 (16): 39-57
- 2002d: “Zur Differenzierung der Attribute im Altgeorgischen und Altarmenischen”, in: *Novalis Indogermanica*. Festschrift für Günter Neumann zum 80. Geburtstag. Herausgegeben von Matthias Fritz und Susanne Zeilfelder (= Grazer vergleichende Arbeiten 17). Graz: Leykam, pp. 433-442
- 2002e: “Hypotaxe and aktives Partizip in der Bibelübersetzung”, in: *Namen, Sprachen und Kulturen*. Festschrift für Heinz Dieter Pohl zum 60. Geburtstag [edd. P. Anreiter et al.] Wien: Ed. Praesens, pp. 685-699 [cf. 1990]
- 2003a К. Х. Шмидт: “Аспект и супплетивизм в грузинском и сванском языках”, *Caucasica* 6: 176-187 [cf. 2001a]
- 2003b: “Zur Transformation der prädikativen Syntagmata in den sanischen Sprachen”, in: W. Boeder (ed.): *Kaukasische Sprachprobleme* (= *Caucasica Oldenburgensia* 1). Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität Oldenburg, pp. 335-346 [= 1995a]
- 2004: “On Classical Armenian prepositions and Old Georgian postpositions in Bible translations”, *General Linguistics* 41 (2001): 257-264

- 2005: “On the history of the Kartvelian vocabulary”, in: *Haptačahaptāitiš*. Festschrift for Fridrik Thordarson on the occasion of his 77th birthday. Edited by Dag Haug and Eirik Welo (= Instituttet for sammenlignende kulturforskning / The Institute for Comparative Research in Human Culture, Oslo. Serie B: Skrifter CXVI). Oslo: Novus forlag, pp. 229-239
- 2009: “Zur Ausgliederung des Kartvelischen und zu einigen typologischen Parallelen in der Lautentwicklung kaukasischer und indogermanischer Sprachen” / О разделении картвельского и о некоторых типологических параллелях в звуковом развитии кавказских и индоевропейских языков [R. 366-367], in: *გურამ კარტოზია 75 / Guram Kartozia* (= ქართველოლოგიური ბიბლიოთეკა / Kartvelological Library 11). თბილისი: სეზანი, pp. 353-367

აბრევიატურები

BK = *Bedi Kartlisa*. Revue de kartvélogie. Études géorgiennes et caucasiennes. Paris

MSS = *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft*

R. = რეზიუმე

REGC = *Revue des études géorgiennes et caucasiennes*

SCauc = *Studia Caucasica*. The Hague: Mouton // Lisse: Peter de Ridder Press

ZVS = *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung*

ВЯ = *Вопросы языкознания*

OBITUARIES

Karl Horst Schmidt (1929-2012)

Karl Horst Schmidt was professor of Comparative Linguistics and Celtic Studies at the university of Bonn (Germany) and one of the most prominent Kartvelologists in Western Europe. A student of Gerhard Deeters, he continued his tradition of careful linguistic analysis and typological thinking. After his monograph *Studien zur Rekonstruktion des Lautstandes der südkaukasischen Grundsprache* (1962), which, among other things, contributed to the discussion about Kartvelian sibilant and affricate correspondences and their implications for the early history of Kartvelian, he pursued a research program of historical grammar which capitalized on typological parallels between the history of the Kartvelian and Indo-European languages.

In 1988, K. H. Schmidt was awarded an honorary doctorate by the University of Tbilisi, and he was a foreign member of the Georgian Academy of Sciences.

Ariane Chanturia (1925-2013)

Arrian Chanturia, Honorary Professor of the Department of English Philology at the Institute of European Languages and Literature, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, was a well-known lexicographer, translator of scientific literature into English and editor. At various times he was involved in intense cooperation with the Georgian Academy of Sciences, the Centre for Archaeological Research, the Georgian Institute of Oriental Studies, the TSU Centre for Kartvelian Studies, the Scientific Library of Georgian Academy of Sciences, etc. He is one of the compilers and editors of the Comprehensive Georgian-English Dictionary (London, 2006).